

Israels grepp om Palestina – ockupation, kolonialism eller apartheid?

För palestinierna på Västbanken och i Gaza är morgondagen alltid oviss. Israels ockupation påverkar alla delar av människors liv. För palestinier är det vardag att inte veta om man ska kunna ta sig till skolan eller jobbet, hälsa på släktingar, eller skörda oliverna innan de blir övermogna. Att ena dagen inte kunna göra sina läxor eftersom det inte finns någon elektricitet, andra dagen inte kunna gå till tandläkaren eller träffa sina vänner eftersom det är utgångsförbud, eller tvingas bo kvar hos sina föräldrar och inte kunna gifta sig eftersom det inte går att bygga ett hus om man inte har cement. Många unga palestinier har en pappa eller mamma som suttit åratals i fängelse, utan att ens veta vad de anklagas för, och en bror som fängslats eller till och med dödat för att han kastat sten mot en stridsvagn.

Foto: Anna Wester

DET HAR NU gått över fyrtio år sedan Israel erövrade Gaza, Västbanken, Östra Jerusalem och Golanhöjderna i 1967 års krig (Sinaiöknen ockuperades också men återlämnades senare till Egypten efter fredsförhandlingar). En del palestinier flydde, men de allra flesta stannade kvar. Sedan dess har deras liv kontrollerats av den israeliska regeringen och armén.

Israelisk kolonialism

Den moderna historien om israeler och palestinier började egentligen långt innan 1967 då ockupationen inleddes – och till och med före 1948, då Israel bildades.

I stället går den ända tillbaka till slutet av 1800-talet då sionismen uppstod i Europa, en rörelse som hade som mål att upprätta en judisk stat i dåvarande Palestina som var under brittiskt mandat. Det antogs vara det enda sättet att komma undan den antisemitism som ända sedan Medeltiden hade gjort livet svårt för judarna i Europa. Många judar, framför allt från Östeuropa, följde sionisternas

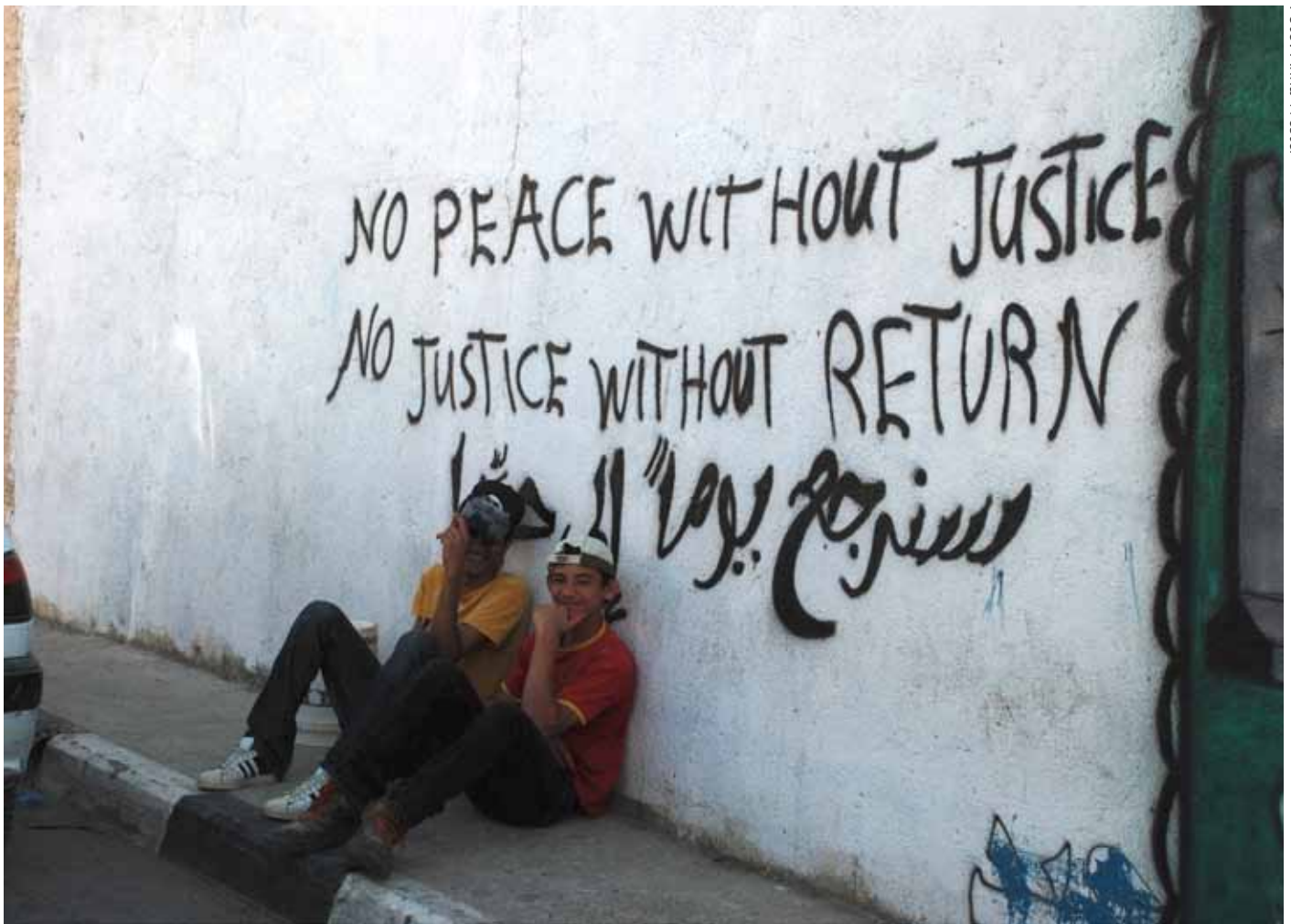
uppmaning och utvandrade till Palestina under den första hälften av 1900-talet. Förhoppningen var att om de blev tillräckligt många skulle världen låta dem bilda en egen stat – ett nationalhem för det judiska folket. Det dröjde emellertid till 1948 innan staten Israel utropades.

Även om det sätt som den judiska staten bildades på är fullständigt unikt finns det de som menar att Israel egentligen är en ganska konventionell kolo-

nial skapelse. Precis som i fallet med till exempel britterna i Indien eller fransmännen i Nordafrika och Sydostasien, tog en europeisk minoritet över ett land och förtryckte den ursprungliga befolkningen. Vid slutet av 1800-talet och det tidiga 1900-talet, den tid då den sionistiska ideologin utformades och massinvandringen till Palestina började, stod den västerländska imperialismen på sin höjdpunkt. Idén om att skapa en judisk

”I have been to the Occupied Palestinian Territory, and I have witnessed the racially segregated roads and housing that reminded me so much of the conditions we experienced in South Africa under the racist system of Apartheid. I have witnessed the humiliation of Palestinian men, women, and children made to wait hours at Israeli military checkpoints routinely when trying to make the most basic of trips to visit relatives or attend school or college, and this humiliation is familiar to me and the many black South Africans who were corralled and regularly insulted by the security forces of the Apartheid government.”

Desmond Tutu, sydafrikansk ärkebiskop och mottagare av Nobels fredspris

stat i Palestina, trots att där redan bodde ett annat folk, kan mycket väl ha varit ett uttryck för samma tidsanda som understödde den europeiska kolonialismen.

1948 markerar början på Al Nakba, den stora katastrofen när fler än 750 000 palestinier fördrevs från sina hem och över 400 palestinska byar jämnades med marken av israeliska militära grupper. En etnisk rensning och kolonial politik som fortfarande pågår genom den israeliska ockupationen av Västbanken och Gaza.

Syftet med en kolonial erövring är antingen att ta över landet eller att exploatera det, till exempel genom att lägga beslag på naturresurser, skaffa billig arbetskraft eller skapa en marknad för den egna industrin. Allt detta har Israel gjort på de ockuperade områdena.

Israelisk ockupation

Sedan ockupationen inleddes 1967 har den israeliska arméns närvaro blivit vardag för palestinerna med soldater som patrullerar byarna och flyktinglägren på

Västbanken. Då och då införs utgångsförbud och den som protesterar mot ockupationen riskerar att arresteras eller dödas. Med hjälp av militära vägspärrar, avspärrade vägar, murar och stängsel har de palestinska områdena hackats upp i småbitar vilket gjort dem lättare att kontrollera.

Men palestinernas liv begränsas inte bara av taggtråd, betong och kulspjut; de civila israeliska myndigheterna utövar en annan typ av kontroll. De kan till exempel kräva att palestinerna måste ha tillstånd för att resa – inte bara till Israel eller utanför landets gränser, utan till Jerusalem, andra städer på Västbanken eller bara till grannbyn.

De israeliska myndigheterna bestämmer hur mycket vatten palestinerna får använda, var de får lov att bygga skolor och hus, och de kontrollerar helt det palestinska näringslivet.

Sådan har vardagen på Västbanken och i Gaza varit i över fyrtio år – med tillfälliga avbrott i ”normaliteten” av räder,

trakasserier, husrivningar och stora militäroperationer som ibland skördat hundratals döda.

Efter undertecknandet av Osloavtalet 1993 har ansvaret för delar av de ockuperade områdena flyttats över till den palestinska myndigheten men Israel fortsätter att ha den övergripande kontrollen. Från israeliskt håll hävdas det ibland att de inte längre ockuperar Gaza, eftersom de evakuerade bosättningarna där 2005 och dessutom drog ned på den militära närvaron. Men Israel har behållit sin makt över Gaza. Även om armén inte längre patrullerar gatorna inne i Gazaremsan kontrollerar de fortfarande luftrummet, el- och vattenförsörjningen, kusten och gränserna mot Israel. Genom påtryckningar har de också förmått Egypten att under långa perioder hålla gränsövergången mot Sinai stängd.

Gaza har inga egna naturresurser och Israel bestämmer hur mycket mat, bränsle och råvaror som ska släppas in, och om någon export ska tillåtas.

Foto: Yvonne Fredriksson

Detta gjorde det möjligt för Israel att införa sanktioner mot Gaza efter Hamas valseger 2006. Bland de "förbjudna" varorna fanns alltifrån skolböcker och frukt till cement och sjukvårdsutrustning. Bojkotten lättades något efter krisen som följde på dödsskjutningen av nio turkiska aktivister på Frihetsflottan/Ship to Gaza i maj 2010.

Ockupationsmaktens skyldigheter

En ockupation, precis som ett krig, regleras av lagar och konventioner. Somligt är tillåtet enligt internationella lagar och annat är förbjudet. Det är framför allt Genèvekonventionen och Haagkonventionen som anger vilka regler som gäller. Många FN-konventioner ger också riktlinjer för hur civilbefolkningen ska behandlas i krig och under ockupation.

Dessa internationella lagar och förordningar slår fast att en ockupationsmakt har skyldigheter mot de människor som är under ockupation. Ockupanten har till exempel ansvar för att civilbefolk-

ningen får nödvändig samhällsservice, som utbildning och hälsovård. Ockupanten måste också skydda civilbefolkningens mänskliga rättigheter. Allt detta har Israel misslyckats med.

FN har under årens lopp antagit många resolutioner som fördömer Israels handlingar och uppmanar dem att lämna de ockuperade områdena.

I strid mot Genèvekonventionen har Israel också byggt omfattande bosättningar på Västbanken (de fanns också i Gaza, tills de evakuerades 2005). Bosättningarna är samhällen av olika storlek som ligger utspridda mellan de palestinska byarna och städerna. De har uppförts med politiskt, militärt och ekonomiskt stöd av den israeliska regeringen, på mark som beslagtogs från palestinier.

Bosättningarna gör det möjligt för Israel att göra anspråk på mark som egentligen tillhör palestinerna, och gör det svårare för palestinerna att bilda en egen stat. Bosättningarna på Västbanken har lagt beslag på bördig mark och

livsviktiga vattenresurser. De har också skurit sönder det palestinska landskapet eftersom bosättningarna förbinds med varandra och med Israel genom ett nät av vägar som palestinerna till största delen är förbjudna att använda. Bosättningarna och vägnätet har förvandlat Västbanken till en "arkipelag" av omringade, osammanhängande och isolerade enklaver.

I början av Israels ockupation trodde de flesta att den bara skulle pågå en kort tid men nu har över fyrtio år gått. Det finns ingenting som tyder på att ockupationen kommer att upphöra inom överskådlig framtid, åtminstone inte utan att omvärlden sätter verklig press på ockupationsmakten.

I stället för att förbereda sig inför den dag då de måste lämna över Västbanken och Gaza till palestinerna har Israels regering gjort allt för att försvåra en delning av landet i två stater. Den ständiga utbyggnaden av bosättningarna är bara ett exempel på det.

Apartheid – åtskillnad mellan folk

För att bevara status quo har Israel utvecklat ett system av maktutövning som syftar till att behålla kontrollen över palestinierna och isolera dem från israelerna. Systemets grundprinciper är separation och systematisk diskriminering. Jämförelser med det tidigare sydafrikanska apartheidsystemet har blivit allt mer relevanta.

Parallellerna till Sydafrika under apartheid hänvisar bland annat till de israeliska bosättningarna på palestinskt område som enbart är för judar, förekomsten av separata vägar, den mur som Israel har byggt runt de palestinska områdena, utnyttjandet av palestinier som billig arbetskraft, den ojämlika fördelningen av mark och resurser, diskriminerande lagar, samt skilda rättssystem för judar och palestinier på Västbanken.

FN:s särskilde rapportör för mänskliga rättigheter på ockuperat område, den sydafrikanske domaren John Dugard, hävdade i en rapport 2007 att Israel praktiserar former av kolonialism och apartheid på de palestinska områdena.

2010 slog Dugards efterträdare Richard Falk fast att apartheidtendenserna bara har blivit starkare sedan den förra rapporten. Han har bland annat sagt att den fortgående utbyggnaden av bosättningarna i Östra Jerusalem i kombination med fördrivningen av palestinier kan ses som en form av etnisk rensning.

2009 publicerades en rapport från sydafrikanska Human Sciences Resource Council som visar att Israel gör sig skyldigt till både kolonialism och apartheid på de ockuperade områdena.

Studien visar att Israels lagar och policy i det ockuperade palestinska området överensstämmer med definitionen av apartheid i den internationella konventionen om avskaffande och bestraffning av brottet apartheid. Den israeliska lagstiftningen privilegierar till exempel judiska bosättare medan palestinier inom samma område missgynnas med grund i deras respektive identiteter. Identiteter som i detta fall kan likställas med rasdefinierade identiteter i den betydelse som gäller i internationell rätt.

Det finns många exempel på att Israel

utövar en form av apartheid. Till exempel att Israel tvingar palestinier att leva instängda i avgränsade områden på Västbanken som de inte tillåts lämna utan tillstånd. Ett system som liknar det sydafrikanska apartheidsystemet under vilket svarta sydafrikaner var begränsade till så kallade "homelands" som den sydafrikanska regeringen avgränsat, medan vita sydafrikaner åtnjöt rörelsefrihet och medborgerliga rättigheter i övriga delar av landet.

De som motsätter sig apartheidanalogin menar att situationen i Israel inte går att jämföra med den i Sydafrika. De pekar på att Västbanken och Gaza inte är en del av Israel, utan områden under ockupation, och att Israels behandling av palestinierna motiveras av säkerhetsskäl. Andra menar att jämförelsen med apartheid kan utvidgas till att också omfatta palestinierna i Israel som är en andra klassens medborgare och diskrimineras inom i stort sett alla områden.

Kritikerna säger att Israel inte kan kallas en apartheidstat eftersom systemet inte uttalat gör åtskillnad på människor

En beduinfamilj i Negevöknen har fått sitt hem demolerat av den israeliska armén

av olika etnicitet och religion. Detta är emellertid något som håller på att förändras. De senaste åren har det israeliska parlamentet stiftat flera lagar som är tydligt riktade mot den palestinska minoriteten. Ett exempel på apartheid i Israel skulle till exempel kunna vara en lag som förbjuder palestinier från Gaza eller Västbanken att få israeliskt medborgarskap eller uppehållstillstånd genom giftermål med en palestinier från Israel.

Ord och begrepp är viktiga eftersom de formar vår bild av verkligheten. Hur vi kallar en sak kan bestämma hur vi uppfattar den och avslöja vad vi har för åsikter i en viss fråga, även om vi inte säger det rent ut.

De flesta utländska stater, organisationer och medier hänvisar till Västbanken och Gaza som "de ockuperade palestinska områdena", men i Israel kallas de i stället "de omdisputerade områdena". Det som resten av världen såg som en ockupation 1967 uppfattades i Israel som en "befrielse" av det bibliska "Judéen och Samarien". Det är så många israeler kallar Västbanken. Palestinier

kallas ofta "araber" av dem som inte vill erkänna att det existerade ett Palestina innan Israel bildades. På samma sätt finns det extremistiska palestinier som vägrar acceptera att det finns en judisk stat och har som mål att återupprätta det historiska Palestina, så som det såg ut före 1948.

Den israeliska närvaron på Västbanken och i Gaza har också många namn. Den kan beskrivas som ockupation, kolonialism eller apartheid. Men i slutändan betyder det ändå samma sak: att det är fel och olagligt och snarast måste upphöra.

*Catrin Ormestad
Anna Wester*

Apartheids tre pelare

I Sydafrika under apartheid syftade den första pelaren till att avgränsa den sydafrikanska befolkningen i grupper definierade utifrån rastillhörighet, samt att ge utökade rättigheter och privilegier till gruppen vita sydafrikaner. Den andra pelaren syftade till att segregera befolkningen i olika geografiska områden som enligt lag tilldelades de olika rasmässigt definierade grupperna samt begränsade möjligheten att ta sig in i områden som avgränsats för andra grupper än den egna. Den tredje pelaren var slutligen ett system av säkerhetslagar och policys som tillämpades för att undertrycka all form av opposition mot regimen och för att förstärka systemet av rasmässig dominans genom administrativa hinder, tortyr, censur, förbud och avrättningar.

I Israels fall utgörs den första pelaren av lagar och regler som ger judar en fördelaktig status, liksom materiella fördelar på bekostnad av icke-judars rättigheter. Den andra pelaren finns i Israels övergripande mål att dela upp de ockuperade områdena i fragment, och se till att palestinerna håller sig i sina avgränsade enklaver.

Den tredje pelaren är Israels åberopande av säkerhet för att rättfärdiga omfattande inskränkningar i palestinernas rättigheter. Det kan handla om allt ifrån yttrande- till rörelsefrihet, men avsikten är att behålla kontrollen över dem som grupp.

Källa: Human Sciences Resource Council